

ANTICA MENAC

PARTITIVNI GENITIV U RUSKOM I
HRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Kao i u drugim slavenskim jezicima, genitiv u ruskom i hrvatskom književnom jeziku čuva i razvija velik broj značenja, vrši različite sintaksne funkcije i stupa u različite tipove sveza riječi.

Jedno od starih i vrlo dobro sačuvanih značenja koje genitiv ne dijeli ni s jednim drugim padežom, jest značenje partitivnosti. Ono ima u oba jezika široku primjenu, ponekad i tendenciju prodora u druga genitivna značenja, a pritom varira od strogo obavezne upotrebe do fakultativnosti. Partitivni se genitiv susreće u objektnoj, adverbnoj i subjektivnoj službi. Može ovisiti o glagolu, imenici, broju, prilogu i pridjevu, a može i biti neovisan.

Partitivnim se genitivom, kao što je poznato, označuje određeni ili neodređeni dio ili količina brojivih ili nebrojivih predmeta, a također nepotpuna obuhvaćenost predmeta radnjom. U dva kontrastirana jezika partitivni se genitiv realizira u nekoliko osnovnih položaja varirajući u njima i svoja značenja.

1.a. Uz brojeve *пять* *pet* i *веќе* (osim tipa 21—24 i drugih koji završavaju na te jedinice), a također uz zbirne brojeve tipa *трое*, *семь* *dvoje*, *пetero* i brojne imenice u hrvatskom tipa *trojica*, *desetorica*, *dvadesetak*,¹ imenica, koja označuje brojiv predmet stoji u oba jezika u genitivu množine:

дванадцать стульев
пять/пetero спортсменов
двое людей

dvanaest stolica
pet/petero/petorica/desetak sportaša
dvoje ljudi

Zavisne riječi adjektivnog tipa koje određuju te imenice, stoje također u genitivu množine:

¹ Ovdje se ne zadržavamo na semantičkom aspektu nekih brojeva, gdje postoje sličnosti i razlike između dva jezika. Npr., značenje hrv. zbirnog broja tipa *petero* (za bića različitog spola ili pri obraćanju pažnje na spol) nema odgovarajućeg oblika u ruskom; s druge strane, jednako se na muške osobe odnose ruski zbirni brojevi tipa *пятеро* i hrv. brojne imenice tipa *petorica*. Sličnost pak postoji u upotrebi tipa *пятеро* i *petero* uz imenice pluralia tantum. Značenje približnog broja, koje se u hrv. može izreći imenicama na *-ak* (*dvadesetak ljudi*), u ruskom se izriče drugim sredstvima, npr. premetanjem poretka imenice i broja (*человек двадцать*).

*пять/пятеро молодых
спортсменов*

*pet/petero/petorica mladih
sportaša*

Pokazna zamjenica uz takvu svezu, kad je u prepoziciji, stoji i u drugim oblicima. U ruskom je to nominativ množine:

эти пять/пятеро молодых спортсменов

U hrvatskom ili srpskom to može biti i nominativ jednine srednjeg roda, a uz brojne imenice nominativ jednine ženskoga roda:

*ових/ово пет младих спорташа
ова петорика младих спорташа*

U postpoziciji prema broju pokazne su zamjenice u genitivu množine:

*пять/пятеро этих молодых
спортсменов*

*pet/petero/petorica ovih mladih
sportaša.*

b. Uz brojeve *два/две, три, четыре два/dvije, tri, četiri* i one koji završavaju na te jedinice (tip 22, 104 i dr.), a također *оба/обе* *оба/обе*, — uz koje je imenica nekada stajala u dvojini — nakon nestanka dvojine iz jezičnog sustava kako ruskog tako i hrvatskog ili srpskog jezika, na tom se mjestu imenica pojavljuje u genitivu jednine, koji po obliku redovno najviše odgovara starom nominativu dvojine:² Iz primjera koje navodimo vidi se oblik genitiva jednine sadašnjeg stanja obaju jezika:

*два гражданина
три ребенка
четыре сестры
оба весла*

*četiri građanina
tri čovjeka
dva djeteta
oba oka*

Imenice ženskog roda stoje iza tih brojeva u hrvatskom književnom jeziku u obliku nominativa množine, koji se razlikuje od genitiva jednine kratkoćom nastavka (*dvije knjige : iz knjigē*), a ponekad u naglaskom (*dvije noge : iz nogē, obje strane : sa stranē, četiri ruke : od ruke*). Time se razlikuje od ruskog, gdje dolazi oblik genitiva jednine:

*две ноги
обе стороны
четыре руки
три сестры.*

Pridjevske riječi koje se pojavljuju u tim svezama, ne slažu se s oblikom svoje imenice. U ruskom se upotrebljava pridjevska množina nasuprot imeničkoj jednini, i to s kolebanjem u izboru padeža — nominativa ili genitiva:

*два хороших друга
три новые книги
эти/этих два дружеских слова.*

² Katičić (str. 73 i 443) naziva oblik koji se sada na tom mjestu upotrebljava, *paupal* ili *malina*.

U hrvatskom ili srpskom pridjevska riječ ima nastavak genitiva neodređenog oblika (*dva crna oka*). Da to, međutim, nije sadašnji oblik tog genitiva, vidimo iz činjenice da se tvori i od onih pridjevskih riječi koje se ne upotrebljavaju u neodređenom obliku (*ta tri gradska trga, dva moja mjesečna dohotka*). Razlika je također u naglasku ovog oblika, koji se ne podudara s naglaskom kosih padeža neodređenog oblika pridjeva: *dva debela* (: *debela*) *teleta*, *tri visoka* (: *visoka*) *jablana*.

2. Uz količinske priloge i zamjenice tipa *много, мало, сколько, столько, много, malo, koliko, toliko, što* — imenice koje označavaju brojive predmete, a također popratne adjektivne riječi stoje u oba jezika u genitivu množine:

<i>много новых забот</i>	mного novih briga
<i>столько хороших друзей</i>	toliko dobrih prijatelja

Uz iste količinske riječi stoji u oba jezika genitiv jednine kad imenica označava nešto, čemu se opća količina može odrediti, ali se ne može brojiti:

<i>много свежего молока</i>	<i>много свежезга мlijека</i>
<i>немного белого хлеба</i>	<i>мало bijeloga kruha</i>
<i>сколько тихого терпения</i>	<i>koliko tihoga strpljenja</i>

U hrvatskom književnom jeziku mogu se u funkciji količinskih riječi upotrijebiti i pokazne zamjenice *ovo, to, ono* — uvijek u srednjem rodu — koje značenju neodređene, ali svakako malene količine dodaju pejorativnu konotaciju: nešto neugledno, beznačajno:

Prodala je ono jabučica.
Pokaži to pšenice (krumpira i sl.)

3. Uz imenice koje znače mjeru ili količinu dolazi u oba jezika genitiv množine imenica koje znače brojive predmete. Popratne riječi adjektivnog tipa stoje u istom padežu:

<i>килограмм (свежих) яблок</i>	<i>kilogram (svježih) jabuka</i>
<i>стадо (белых) овец</i>	<i>стадо (bijelih) ovaca</i>
<i>группа (новых) студентов</i>	<i>grupa (novih) studenata</i>

Uz iste imenice sa značenjem mjere ili količine dolazi u oba jezika genitiv jednine imenica koje označavaju masu, nedjeljivu na brojive dijelove. U istom padežu stoji i popratna adjektivna riječ:

<i>килограмм (свежего) хлеба</i>	<i>kilogram (svježega) kruha</i>
<i>метр (белого) шелка</i>	<i>metar (bijeleg) svile</i>
<i>бочка холодного пива</i>	<i>bačva (hladna) piva</i>

4.a. Uz prelazne glagole direktni objekt stoji u oba jezika u genitivu onda kad je riječ o partitivnom značenju, tj. kad glagolska radnja ne obuhvaća čitav objekt, nego jedan njegov dio. I ovdje je genitiv u mno-

žini, kad njegova imenica označuje brojive predmete, a u jednini, kad imenica označava masu koja nije djeljiva na brojive elemente:

*Я принес яблок
Я выпил воды*

*Donio sam jăbŭkā.
Popio sam vŏdĕ.*

U slučajevima odsutnosti partitivnoga značenja, tj. onda kad glagolska radnja obuhvaća čitav objekt, taj objekt stoji u akuzativu, kao što se i može očekivati od rekacije prelaznog glagola i od padeža direktnog objekta:

*Я принес яблоки
Я выпил воду*

*Donio sam jabuke.
Popio sam vodu.*

Dobiva se dakle opreka po partitivnosti i nepartitivnosti, a elementi te opreke ostvaruju se izborom padeža imenice-objekta, dok glagol, koji tom imenicom upravlja, jednako dopušta izbor obaju padeža. Tako u primjerima

*Я выпил воды
Я выпил воду*

*Popio sam vode.
Popio sam vodu.*

isti glagol prostire svoju radnju na isti objekt, ali jedanput samo na dio tog objekta (*popio sam vode*, dakle ne svu raspoloživu vodu, nego jedan njezin dio), a drugi put na čitav objekt (*popio sam vodu*, dakle svu raspoloživu vodu).

Ovaj je partitivni genitiv, kao što se vidi, drugačiji od onih koje smo prije navodili, tj. gdje je ovisio o drugoj riječi (broju, imenici, prilogu) i bio obavezan. Ovdje ga vanjske okolnosti ne uvjetuju, nego pružaju mogućnost izbora. Partitivno značenje toga genitiva sadržano je u njemu samom.

Krug prelaznih glagola koji pružaju mogućnost ostvarivanja partitivnog značenja u direktnom objektu dosta je širok. To su glagoli davanja (дать, подарить, принести, прислать, положить, насыпать, налить — dati, darovati, donijeti, poslati, nasuti, naliti i dr.), glagoli konzumiranja (съесть, выпить — pojesti, popiti i dr.), glagoli razmjene (купить, продать, достать, добыть, одолжить, собрать — kupiti, prodati, nabaviti, posuditi, skupiti i dr.) te glagoli drugih značenja (попросить, заслужить, оставить, показать, добавить — zatražiti, zaslužiti, ostaviti, pokazati, dodati i dr.).

Svi oni dopuštaju u direktnom objektu opreku po partitivnosti/nepartitivnosti:

Я принес ей цветов — Я принес ей цветы.

Donio sam joj cvijeća — Donio sam joj cvijeće.

Он достал карандашей, — Он достал карандаши.

Nabavio je olovaka. — Nabavio je olovke.

Добавьте соли. — Добавьте соль.

Dodajte soli. — Dodajte sol.

U ruskom je jeziku partitivno značenje ovoga tipa vezano uz perfektivne glagole. Uz imperfektivne prelazne glagole upotrebljava se akuzativ kao nosilac nepartitivnog značenja:

*Я пил вино.
Я ел пирожки.
Я собирал грибы.
Я приносил цветы.*

U hrvatskom književnom jeziku perfektivni glagoli upotrebljavaju se u ovom položaju bez ograničenja; imperfektivni glagoli dolaze možda rjeđe, ali nisu nipošto iz te upotrebe isključeni:

*Пью сам вина.
Едите kolača!
Тражим šećera.
Шаљем djeci igračака.
Посуђивао је новача lijevo i desno.*

b. Ima jedna grupa glagola, koja po mogućnosti upravljanja genitivom i akuzativom zauzima posebno mjesto. U ruskom su to glagoli koji prvenstveno upravljaju genitivom,³ te se i smatraju glagolima indirektnog objekta, ali ponekad mogu upravljati i akuzativom. Distribucija je tih padeža takva da imenice s apstraktnim značenjem dolaze u genitivu, a s određenim, konkretnim značenjem — u akuzativu.

Za razliku od ruskog jezika, u kojem se ti glagoli ne smatraju prelaznima, u hrvatskom ili srpskom jeziku to su prelazni glagoli s direktnim objektom u akuzativu, ali koji uz određeni tip objekta mogu ostvariti partitivno značenje i ostvaruju ga genitivom. Ruski su glagoli toga tipa prvenstveno *ждать, желать, искать, требовать, хотеть, просить*, koji prema spomenutom principu apstraktnosti ili konkretnosti objekta ovako određuju njegov padež:⁴

<i>жду ответа</i>	<i>жду сестру</i>
<i>желаю вам успеха</i>	<i>желаю эту книгу</i>
<i>он ищет счастья</i>	<i>он ищет очки</i>
<i>они требуют дисциплины</i>	<i>они требуют проценты</i>
<i>я хочу покоя</i>	<i>я хочу карандаш</i>
<i>он просит слова</i>	<i>он просит билет</i>

Neki od tih glagola, češće njihovi perfektivni parovi, mogu imati partitivno značenje, pa genitiv onda napušta apstraktnost i označuje partitivnost:

³ Sve što je dovre rečeno o padežu uz brojeve odnosi se na upotrebu brojnog izraza u nominativu/akuzativu. U kosim padežima nalazimo u ruskom slaganje u izmjeni broja i imenice kako kod brojeva 5 i dalje, tako i kod 2—4. U hrv. se proces gubljenja deklinacije može smatrati završenim kod brojnih izraza sa brojevima od 5 i dalje, a u velikoj mjeri i kod svih brojnih izraza uz prijedloge.

⁴ Stanković (str. 45) navodi prema E. Steinfeldt frekvencije padeža uz te glagole: *ждать* gen. 52, ak. 74, *желать* gen. 27, ak. 0, *искать* gen. 10, ak. 55, *требовать* gen. 47, ak. 2, *хотеть* gen. 13, ak. 13. — Naknadno dodano (A. M.) iz istog izvora: *просить* gen. 15, ak. 39.

*она потребовала карандашей
хотите чаю?
он попросил денег*

U hrvatskom odgovarajući prelazni glagoli izražavaju partitivnost genitivom:

*Zatražio je čaja.
Hoćete li olovaka?
Želimo vam zdravlja i uspjeha.
Molim vode.*

c. *Objektom privremene uporabe* zovu u ruskoj gramatici pojavu, rasprostranjenu u razgovornom jeziku, da se uz glagole tipa *дать, одолжить, попросить* imenica sa značenjem konkretnog predmeta upotrebljava u genitivu. Takvi su primjeri:

*дай ножичка
попросил карандаша.*

To značenje nije partitivno u pravom smislu riječi, ali mu je blisko utoliko što genitiv označuje neko ograničenje: ako ne obuhvaćenosti objekta, onda obuhvaćenosti vremena u kojem se radnja prostire na objekt.

5. Partitivno značenje uz glagole zasićenja

a. Perfektivni povratni glagoli s prefiksom *на-*, rjeđe i s drugim prefiksima, označavaju uz objekt u genitivu zasićenost objektom, maksimalnu iskorištenost objekta.

<i>наслушаться песен</i>	<i>naslušati se pjesama</i>
<i>наесться пирожков</i>	<i>najesti se, prejesti se kolača</i>
<i>насмотреться красоты</i>	<i>nagledati se ljepote</i>
	<i>zasititi se ljenčarenja</i>

b. Perfektivni nepovratni glagoli s prefiksom *на-* upravljaju objektom u genitivu, koji znači neodređenu, ali veliku količinu:

<i>накупить книг</i>	<i>nakupovati knjiga</i>
<i>наговорить глупостей</i>	<i>napričati {svakakvih} gluposti</i>
<i>накопить денег</i>	<i>nakupiti novaca</i>

Obje grupe (a. i b.) predstavljaju takvu varijantu značenja, u kojoj se kombinira partitivnost i zasićenost; glagolskom je radnjom obuhvaćena velika količina objekta, ali ipak ne objekt u cijelosti.

Glagoli iz obiju grupa mogu alternirati s nepovratnim glagolima istog korijena bez prefiksa ili s drugim prefiksom koji imaju objekt u akuzativu (*послушать/слушать песни* — *poslušati/slušati pjesme*) ili u akuzativu i genitivu (*поесть хлеб/хлеба* — *pojesti/jesti kruh/kruha, купить книги/книг* — *kupiti/kupovati knjige/knjiga*).

6. Genitiv uz glagole u bezličnoj upotrebi.

a. Uz glagole *остаться/оставаться, недоставать, хватить/хватать, нехватить/нехватать, прибавить/прибавлять* — *ostati/ostajati, nedostajati, dostati/dostajati, nestati/nestajati, trebati* i dr., koji dolaze u bezličnim oblicima aktiva i pasiva, genitiv ima službu logičkog subjekta⁵, predstavljeno u neodređenoj količini.

Хватает сил
Нехватает времени
Осталось хлеба
Этого недоставало
Ostat će kruha
Nedostaje nam snage
Nestalo je novca
Treba nam strpljenja
Došlo je turista iz cijele Evrope.

Rečenice ovog tipa alterniraju u hrvatskom književnom jeziku s takvima, u kojima je subjekt u nominativu, a glagol u ličnom obliku. Tim se alternacijama ostvaruju dvije opozicije — bezlično : lično i partitivno : nepartitivno:

nestalo je novca — *nestao je novac*
ostat će kruha — *ostat će kruh*
došlo je turista iz cijele Evrope — *došli su turisti iz cijele Evrope.*

I nominativna i genitivna rečenica moguće su i u niječnom obliku:

nije nestalo novca — *nije nestao novac*
kruha neće ostati — *kruh neće ostati*
nije došlo turista iz cijele Evrope — *nisu došli turisti iz cijele Evrope.*

U ruskom je raspodjela ovakvih rečenica i alternacija nešto drugačija.

Neke od njih mogu alternirati kao prethodne, i to u potvrdnom i niječnom obliku:

хлеба (не) осталось — *хлеб (не) остался*
денег (не) найдется — *деньги (не) найдутся*
(не) требуется разрешения — *(не) требуется разрешение*

Druga grupa rečenica pojavljuje se u niječnom obliku, može imati alternacije kao one iz prijašnjih grupa, a po upotrebi gramatičkih oblika ili po leksičkom sastavu bitno se razlikuje od modela sastavljanja rečenica u hrvatskom:

вопросов не возникает — *вопросы не возникают*
проблем не существует — *проблемы не существуют*

⁵ Pored tradicionalnog termina *logički subjekt*, koji se ovdje upotrebljava, spominjemo za isti pojam *psihološki subjekt* (Stevanović) i *priloška oznaka vršitelja radnje* (Priručna gramatika).

трудностей не встречалось — трудности не встречались
писем не получено — письма не получены

Treća grupa genitivnih rečenica, od reda niječnih, nema alternacije s nominativnim rečenicama u niječnom obliku, ali je moguća alternacija s nominativnom rečenicom u potvrdnom obliku:

не имеется мест — места имеются
не прошло и месяца — прошел месяц
проблем не предстоит — проблемы предстоят

Glagol *trebati* kao samostalan glagol⁶ ima u hrvatskom ili srpskom jeziku dva načina upotrebe prema suodnosu subjekta i objekta odnosno lica i rekcije. Tako imamo paradigmu prelaznog glagola *trebam/trebaš/ treba/trebamo/trebate/trebaju koga/što* (ili: *tko/što treba koga/što*)

i paradigmu neprelaznog glagola s objektom u dativu:

trebam/trebaš/ treba/trebamo/trebate/trebaju komu/čemu
(ili: *tko/što treba komu/čemu*).

U oba tipa može se ostvariti partitivno značenje, i to kod prelaznog glagola u objektu (*tko/što treba koga/čega*), a kod neprelaznog glagola u subjektu (*koga/čega treba komu/čemu*).

Ovdje nas zanima ovaj drugi slučaj jer je prvi obuhvaćen u grupi prelaznih glagola (v. točku 4.a.).

Tako imamo partitivno značenje s genitivom i nepartitivno značenje s nominativom u subjektu:

Takvih nam ljudi treba — Takvi nam ljudi trebaju
Treba ti domaće hrane — Treba ti domaća hrana

(Odnos partitivnosti i nepartitivnosti kod prelaznog glagola *trebati* je ovakav:

Takvih ljudi trebamo — Takve ljude trebamo
Ti trebaš domaće hrane — Ti trebaš domaću hranu.)

b. Uz glagol *быть* — *biti* u bezličnom obliku genitiv u funkciji logičkog subjekta upotrebljava se šire i češće u hrvatskom književnom jeziku nego u ruskom.

U ruskom tu upotrebu nalazimo samo uz niječne oblike glagola, s tim da se u značenju sadašnjeg vremena upotrebljava *нет* + genitiv:

нет времени
не было электричества
не будет бумаги

U odgovarajućim potvrdnim formama na mjestu genitiva stoji nominativ:

⁶ Ovdje ne ulazimo u upotrebu glagola *trebati* u nesamostalnom značenju (*treba govoriti i treba da govoriš*).

*есть время
было электричество
будет бумага.*

U hrvatskom ili srpskom jeziku partitivni se genitiv upotrebljava kako uz niječne tako i uz potvrdne bezlične oblike glagola *biti*. U sadašnjem vremenu umjesto toga glagola sve više se upotrebljava glagol *imati/nemati*:

*nije bilo vremena — bilo je vremena
neće biti struje — bit će struje
nema olovaka — ima olovaka
Dok je (ima) kruha, dobro je.
Kad nije (nema) kruha, zlo je.*

Glagol *imati* kao prelazan glagol ima redovan objekt u akuzativu, a uz neke objekte u genitivu može izricati i partitivno značenje:

<i>imam majku</i>	<i>imam vremena</i>
<i>imaš li knjigu?</i>	<i>imaš li knjigā?</i>
<i>imamo prijatelje</i>	<i>imamo prijateljā</i>

Glagol *nemati* u partitivnom značenju ima obavezno objekt u genitivu:

*nemam vremena
nemaš knjigā
nemamo prijateljā*

U nepartitivnom značenju ovaj glagol, koji više od drugih čuva pozicije tzv. slavenskog genitiva⁷, ima u objektu mnogo češće genitiv nego akuzativ. Ovaj posljednji ipak nije isključen iz upotrebe, osobito kad je nijekanje ublaženo ili ograničeno:

*nemam stana
nemam majke
nemam novi stan
nemam tu knjigu.*

Ruski adekvati ovim našim glagolima posjedovanja jesu isti oblici glagola *быть* (u sadašnjem vremenu *нет* i *есть*) kao i u bezličnoj upotrebi, a za oznaku lica služi prijedložna sveza *y + genitiv*:

*у меня (тебя, него itd.) есть + nominativ
у меня (тебя, него itd.) нет + genitiv*

Ni u niječnom ni u potvrdnom obliku nema posebnog sredstva za izricanje partitivnog značenja:

*У меня есть мать — У меня нет матери
У меня есть квартира — У меня нет квартиры*

⁷ V. Menac (str. 65—76).

У меня есть время — У меня нет времени
У меня есть чай — У меня нет чая.

Mogućnost ukazivanja na partitivno značenje postoji u ruskom samo u onim slučajevima gdje je riječ o posjedovanju ili neposjedovanju određenog tipa neke osobine ili predmeta (tada se upotrebljava *есть* i *нет*), a ne same osobine ili predmeta (tada se *есть* ne upotrebljava, a negaciju izriče *не*). Tako razlikujemo:

У него есть седые волосы — У него нет седых волос
У него седые волосы — У него не седые волосы.

Prvom paru rečenica odgovara u hrvatskom književnom jeziku:
Он има сивједих власи — Он нема сивједих власи.

Tu je značenje partitivno: ne potvrđuje se i ne niječe da netko ima власи (ili samo сивједє власи) uopće, nego da među власима ima ili nema сивједих.

Drugom paru rečenica odgovara:

Он има сивједє власи — Он нема сивједє власи.

Značenje ovdje nije partitivno: potvrđuje se odnosno niječe da su nečije власи u cijelosti сивједє.

7. Genitiv kao glavni dio genitivnih rečenica.

Ako genitivnima nazovemo rečenice bez predikata i s genitivom (kao jedinim ili osnovnim dijelom) u funkciji logičkog subjekta⁸, možemo konstatirati da one dolaze u nekoliko osnovnih oblika, među kojima se ističu usklične rečenice.

a. U uskličnim genitivnim rečenicama s jakim emfatičkim značenjem (čudenje, divljenje, ogorčenje) genitiv u oba jezika označava veliku količinu ili broj. Genitiv je najčešće jedini dio rečenice, a može biti praćen uzvičkom ili kakvom riječju za isticanje. U izgovoru se obično ostvaruje visokim uskličnim intonacijama.

<i>Народу!</i>	{A} <i>ljúdi!</i>
{То-то} <i>детей!</i>	{A} <i>djece!</i>
<i>Камней-то!</i>	{A} <i>kamenja!</i>
<i>Сорняков!</i>	{A} <i>korova!</i>

Ovi bi se primjeri mogli shvatiti i tako da su u njima izostavljeni riječi *сколько*, *колько*, koje bi bile nosioci uskličnog značenja. U njihovoj odsutnosti emfatičnost se usredotočuje na imenici u genitivu te se pojačava intenzitet i uskličnost intonacije kao vanjskih pokazatelja te emfatičnosti.

U ruskom nalazimo isto značenje velike količine, ali s dodatkom informacije o tome kako se ona ostvaruje, u rečenicama s glagolskim predikatом u bezličnom obliku i genitivom kao logičkim subjektom:

⁸ Termin prema Valginoj (str. 189).

Сорняков наросло!
*Народу пришло!*⁹

b. Uskličnim genitivnim rečenicama može se u ruskom jeziku nešto u neodređenoj količini nuditi, najavljivati, prodavati:

Яблок! Сладких яблок!
Пирожков! Горячих пирожков!

U hrvatskom takva upotreba postoji, ali je frekventnija uz uzvike *evo, eto, ено*:

⟨Evo⟩ kolača! ⟨Evo⟩ slatkih kolača!
⟨Evo⟩ kruha! ⟨Evo⟩ svježega kruha!

U ruskom, naprotiv, uz uzvike takva značenja *вот, вон* dolazi nominativ:

Вот пирожки! Вот сладкие пирожки!
Вот хлеб! Вот свежий хлеб!

c. Genitivne rečenice mogu uz različite tipove intonacije (različitu interpunkciju u pisanom obliku) izražavati uz isti leksički sastav razna značenja. Tako to može biti molba, zahtjev, iskazivanje potrebe za nečim, izraženo raznim tipovima usklične intonacije:

<i>Воды!</i>	<i>Vode!</i>
<i>Воздуха!</i>	<i>Zraka!</i>
<i>Света!</i>	<i>Svjetla!</i>

Uz upitnu intonaciju takav genitiv znači u oba jezika upitnu ponudu:

<i>Вина?</i>	<i>Vina?</i>
<i>Бумаги?</i>	<i>Papira?</i>
<i>Музыки?</i>	<i>Glazbe?</i>

Odgovor na takvo pitanje bit će isti genitiv s običnom silaznom intonacijom izjavnih rečenica:

<i>⟨Да,⟩ вина. ⟨Нет,⟩ воды.</i>	<i>⟨Da,⟩ vina. ⟨Ne,⟩ vode.</i>
<i>⟨Да,⟩ бумаги. ⟨Нет,⟩ целлофана.</i>	<i>⟨Da,⟩ papira. ⟨Ne,⟩ celofana.</i>
<i>⟨Да,⟩ музыки. ⟨Нет,⟩ беседы.</i>	<i>⟨Da,⟩ glazbe. ⟨Ne,⟩ razgovora.</i>

Svi navedeni primjeri ovise dakle o situaciji koja uvjetuje izricanje molbe (zahtjeva), pitanja i odgovora. Mogu se zamisliti i glagoli koji se u pojedinom slučaju podrazumijevaju, ali to je dosta nesigurna stvar jer izbor može varirati između *htjeti, željeti, trebati, moliti, tražiti, zahtijevati*, — s jedne strane, i *dati, donijeti, izvoljeti* — s druge. Mogućnost

⁹ Ovakve rečenice po svom obliku i mogućnosti alterniranja s nominativnim ličnim rečenicama (*Народу пришло!* — *Народ пришел.*) pripadaju u grupu bezličnih rečenica (v. točku 6. a.). Mi ih spominjemo ovdje jer se u njima ponavljaju emfatičnost i uskličnost bezglagolne genitivne rečenice (*Народы!*), koje nisu karakteristične za ostale bezlične rečenice.

partitivno shvaćenog značenja određuje izbor imenice u genitivu, isto kao što bi pri nepartitivnom značenju to mogao biti akuzativ (uz koji bi se mogli podrazumijevati glagoli tipa *htjeti*, *željeti*, *zahtijevati*, odnosno *dati*, *pozvati* i sl.):

<i>Маму!</i>	<i>Mamu!</i>
<i>Врача!</i>	<i>Liječnika!</i>
<i>Документы!</i>	<i>Dokumente!</i>

d. Genitivne rečenice mogu biti skraćene varijante bezličnih rečenica sa značenjem »nema čega«. Takve su:

<i>Ни души.</i>	<i>Ni (žive) duše.</i>
	<i>Nikoga živog.</i>
<i>Ни следа.</i>	<i>Ni traga ni glasa.</i>

Teško je reći, da li je u ovakvim primjerima, gdje se nešto niječe, prisutno partitivno značenje. Može se shvatiti da nečega nema »niti u maloj mjeri«, što bi govorilo donekle u korist toga značenja, ali i tako da je nešto »potpuno odsutno«, što govori protiv toga značenja, premda se oba tumačenja dodiruju.

e. Genitivne rečenice sa značenjem želje u ruskom jeziku očito podrazumijevaju glagol *желать* i njegovu genitivnu rekciju:

Успехов вам!
Всего наилучшего!
Счастливого пути!
Ни пуха ни пера!

I ovdje je, međutim, teško reći da li je riječ o partitivnom značenju: neki objekti to dopuštaju (*uspjesi* mogu biti u neodređenom broju), a neki ne (*sretan put* — putovanje — obično se shvaća kao cjelina). U hrvatskom je u takvim slučajevima akuzativ, opet kao odraz prelaznog glagola *željeti* i bez uzimanja u obzir mogućnosti njegova partitivnog značenja:

Sretan put!
Laku noć!

8. Genitiv kao dopuna pridjevu. Dosta je malen broj pridjeva koji se vežu s genitivom. Neki su po značenju srodni s glagolima zasićenja (v. točku 5), npr. *полный*, *pun*, *sit*, drugi s glagolima želje (v. 4.b.), npr. *željan*, *gladan*, *žedan*, s glagolima vrijednosti, npr. *достойный*, *dostojan*, *vrijedan*. Tako se ostvaruju sveze:

<i>полный понимания</i>	<i>pun razumijevanja</i>
	<i>sit razgovora</i>
	<i>željan ljubavi</i>
	<i>gladan kruha</i>
	<i>žedan kiše</i>
<i>достойный дружбы</i>	<i>dostojan prijateljstva</i>
	<i>vrijedan pažnje</i>

Granice partitivnog genitiva nisu u gramatici čvrsto određene ni općenito prihvaćene. Većina se gramatičara drži njegovih užih granica, tj. smatra partitivnim samo onaj genitiv koji ovisi o količinskim riječima (brojeva, priloga, imenica) i onaj koji je objekt prelaznog glagola. Od jugoslavenskih gramatičara najšire mu granice postavlja M. Stevanović, koji partitivnim genitivom drži i onaj koji ovisi od glagola dodira, i tzv. slavenski genitiv, i tzv. genitiv igre, genitiv zakletve i dr.

Istina je da genitiv, kao padež osobito bogat značenjima, vrlo često sadrži elemente dvaju ili više značenja, pa u jednom kontekstu može prevagnuti jedno, a u drugom drugo. Poseban je problem niječnih izričaja, u kojima je genitiv osobito čest, jer, kao što je ovdje već na jednom mjestu spomenuto, ako se dobiva dojam potpunog nijekanja, potire se u većoj ili manjoj mjeri i značenje dijela u korist cjeline.

U ovom su radu stoga izneseni oni slučajevi upotrebe u kojima nam se partitivno značenje činilo dosta sigurnim, a ponegdje je izražena i neizbježna sumnja.

Materijal nam svakako pruža razloga za zaključak da je partitivni genitiv kako u ruskom tako i u hrvatskom književnom jeziku živa kategorija sa vrlo sličnom osnovnom distribucijom, ali i sa mnogim razlikama, tipičnim za svaki jezik posebno.

BIBLIOGRAFIJA

- E. Barić i dr., *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb 1979
- I. Brabec — M. Hraste — S. Živković, *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb 1952
- Грамматика русского языка, Том II, Синтаксис, Часть первая, АН СССР, Институт языкознания, Москва 1954
- Грамматика современного русского литературного языка, АН СССР, Институт русского языка, Москва 1970
- R. Katičić, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika. Načrt za gramatiku*, Zagreb 1986
- T. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Drugo, popravljeno izdanje, U Zagrebu 1931
- R. Marojević, *Gramatika ruskog jezika*, Beograd 1983
- A. Menac, *Slavenski genitiv u suvremenom hrvatskom književnom jeziku*, *Jezik*, 3, 1978/79
- Русская грамматика, Том II, Синтаксис, АН СССР, Институт русского языка, Москва 1980
- B. Stanković, *Interferencija u predikatskim sintagmama ruskog i srpskohrvatskog jezika*, Beograd 1979
- M. Stevanović, *Savremeni srpskohrvatski jezik*, II, *Sintaksa*, Beograd 1969
- E. Steinfeldt, *Dictionnaire des fréquences des mots dans la langue russe moderne*, Moscou 1969
- Н. С. Валгина, *Синтаксис современного русского языка*, Москва 1973

Резюме

ПАРТИТИВНЫЙ РОДИТЕЛЬНЫЙ В РУССКОМ И ХОРВАТСКОМ
ЛИТЕРАТУРНОМ ЯЗЫКАХ

Одним из старых и хорошо сохранившихся значений беспредложного родительного падежа является партитивное значение. В русском и хорватском или сербском языках партитивный родительный употребляется:

1) после числительных, количественных наречий, существительных, обозначающих меру или количество; в этой позиции его употребление обязательно;

2) с переходными глаголами определенных семантических групп; в этой позиции родительный (в партитивном значении) чередуется с винительным (в непартитивном значении);

3) с некоторыми непереходными глаголами в безличном употреблении; в этой позиции родительный (в партитивном значении) чередуется с именительным (в личном предложении и в непартитивном значении);

4) в безглагольных предложениях самостоятельное употребление партитивного родительного имеет несколько вариантов значения.

В общих рамках сходства имеются в каждом из двух языков своеобразные черты отличия.